

PRACE NAUKOWE

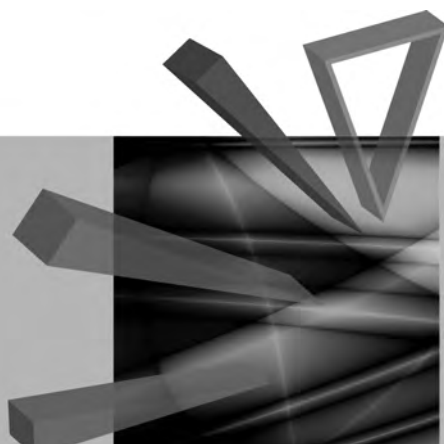
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

305

Ekonomia

Redaktorzy naukowi

Magdalena Rękas

Jerzy Sokołowski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2013

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-382-3

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	13
Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: Wykorzystanie analizy czynnikowej do oceny rozwoju społeczno-gospodarczego w skali lokalnej	15
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: Ekonomia wirtualnych światów – tendencje rozwoju	24
Tomasz Bernat: Egzogeniczne determinanty dominacji rynkowej na przykładzie Poczty Polskiej SA.....	37
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Wybrane determinanty kształtujące współpracę innowacyjną przedsiębiorstw przemysłowych z jednostkami PAN i szkołami wyższymi na terenie Polski Północno-Zachodniej.....	50
Agnieszka Bretyn: Wybrane aspekty jakości życia młodych konsumentów w Polsce	62
Grzegorz Bywalec: Transformacja gospodarcza a regionalne zróżnicowanie ubóstwa w Indiach	73
Magdalena Cyrek: Determinanty zatrudnienia w usługach tradycyjnych i nowoczesnych – analiza regionalna.....	83
Sławomir Czech: Czy wokół państwa opiekuńczego toczy się jeszcze spór o wartości?.....	95
Sławomir Czetwertyński: Możliwości poznawcze prawa Metcalfe’a w określaniu wartości ekonomicznej sieci komunikacyjnych.....	108
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Polityka i strategia rozwoju Unii Europejskiej w koncepcji ekonomii zrównoważonego rozwoju	118
Karolina Dreła: Zatrudnienie nietypowe	129
Paweł Drobny: Ekonomia personalistyczna jako próba reorientacji ekonomii	142
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Koszty bankructwa państwa	154
Małgorzata Gasz: Unia bankowa – w poszukiwaniu nowego paradygmatu na europejskim rynku bankowym	163
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Zmiana struktury dochodów w Polsce w relacji kapitał–praca z uwzględnieniem sektorów gospodarki narodowej	174
Anna Golejewska: Innowacje i sposoby ich pomiaru na poziomie regionalnym	184
Mariusz Grębowiec: Zachowania nabywcze konsumentów na rynku usług bankowych w świetle badań	195

Urszula Grzega: Oszczędności i zadłużenie polskich gospodarstw domowych.....	207
Jarosław Hermaszewski: Sytuacja finansowa gminy a wybory bezpośrednie w gminach. Wstęp do badań.....	218
Elżbieta Jantóń-Drozdowska, Maria Majewska: Wpływ globalizacji na wzrost poziomu specjalizacji w międzynarodowej wymianie handlowej..	228
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Możliwości oddziaływania na wzrost gospodarczy poprzez kontrolę poziomu ryzyka kredytowego w bankach przy wykorzystaniu systemów sztucznej inteligencji.....	240
Renata Jedlińska: Atrakcyjność inwestycyjna Polski – wybrane aspekty.....	252
Andrzej Jędruchniewicz: Inflacja jako cel polityki pieniężnej NBP.....	264
Michał Jurek: Wykorzystanie analizy duracji i wypukłości w zarządzaniu ryzykiem stopy procentowej.....	276
Sławomir Kalinowski: Znaczenie eksperymentu w metodologii nauk ekonomicznych.....	287
Teresa Kamińska: Struktura branżowa bezpośrednich inwestycji zagranicznych a kryzys finansowy	299
Renata Karkowska: Siła oddziaływania czynników makroekonomicznych i systemowych na wielkość globalnej płynności.....	311
Anna Kasprzak-Czelej: Determinanty wzrostu gospodarczego.....	323
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: Analiza wpływu polityki stóp procentowych EBC na stabilność sektorów bankowych w wybranych krajach strefy euro – wnioski z kryzysu.....	334
Iwona Kowalska: Rozwój badań z zakresu ekonomii edukacji w paradygmacie interdyscyplinarności nauki	348
Ryszard Kowalski: Dylematy interwencjonizmu w czasach kryzysu	358
Jakub Kraciuk: Kryzysy finansowe w świetle ekonomii behawioralnej.....	370
Hanna Kruk: Rozwój zrównoważony w Regionie Morza Bałtyckiego na przykładzie wybranych mierników w latach 2005-2010.....	380
Kazimierz W. Krupa, Irmina Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Kapitał intelektualny jako akcelerator nowej ekonomii (tablice korelacyjne, pracownicy kluczowi).....	391
Anna Krzysztofek: Normy i standardy społecznej odpowiedzialności przedsiębiorstw.....	401
Krzysztof Kubiak: Transakcje w procesie przepływu wiedzy w świetle nowej ekonomii instytucjonalnej.....	413
Paweł Kulpaka: Model konsumpcji permanentnej M. Friedmana a keynesowskie funkcje konsumpcji – empiryczna weryfikacja wybranych teorii na przykładzie Czech.....	423
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: Rola kontroli zarządczej w procesie zarządzania jednostkami samorządu terytorialnego	434
Natalia Mańkowska: Konkurencyjność instytucjonalna – wybrane problemy metodologiczne.....	445

Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Percepcja zaangażowania przez adeptów zarządzania – szansą czy ograniczeniem dla współczesnych firm	457
Jerzy Mieszaniec: Innowacje nietechnologiczne w przedsiębiorstwach przemysłowych sektora wydobywczego	469
Aneta Mikula: Ubóstwo obszarów wiejskich w krajach Unii Europejskiej – demografia i rynek pracy	481
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Wartość publiczna a legitymizacja	492
Janusz Myszczyński: Wykorzystanie koncepcji <i>social savings</i> w określeniu wpływu sektora kolejowego na wzrost gospodarczy Niemiec w początkach XX w.	500
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Zmiany w polityce handlowej Unii Europejskiej na początku XXI wieku	513
Anna Niewiadomska: Wydłużanie okresu aktywności zawodowej osób starszych w Polsce	524
Mariusz Nyk: Przeciętne wynagrodzenie a sytuacja na rynku pracy – przypadek województwa łódzkiego	536
Monika Pasternak-Malicka: Przesłanki ruchów migracyjnych Polaków z obszaru województwa podkarpackiego w kontekście kryzysu gospodarczego wywołanego kryzysem <i>subprime</i>	547
Jacek Pera: Budowa nowej architektury regulacyjnej w Europie jako element zarządzania ryzykiem niestabilności finansowej – rozwiązania pokryzysowe. Próba oceny i wnioski dla Polski	559
Renata Pęciak: Kryzysy w gospodarce w interpretacji Jeana-Baptiste’a Saya	573
Czesława Pilarska: Współczesny kryzys gospodarczy a napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych do Polski	584
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innowacyjna nauka a źródła jej finansowania	601
Adriana Politaj: Pomoc publiczna na subsydiowanie zatrudnienia w Polsce i w wybranych krajach Unii Europejskiej	617
Marcin Ratajczak: Odpowiedzialny biznes w aspekcie osiągniętych korzyści ekonomicznych na przykładzie przedsiębiorstw agrobiznesu	628
Magdalena Rękas: Dieta w krajach Unii Europejskiej i czynniki wpływające na jej poziom – przegląd wybranych badań	638
Włodzimierz Rudny: Rozwiązania zintegrowane w modelach biznesowych	653
Krzysztof Rutkiewicz: Pomoc publiczna na działalność badawczo-rozwojową i innowacyjność przedsiębiorstw w polityce konkurencji Unii Europejskiej w latach 2004-2010	663
Katarzyna Skrzyszewska: Konkurencyjność krajów Regionu Morza Bałtyckiego w świetle międzynarodowych rankingów	675
Tadeusz Sporek: Ewolucja i perspektywy grupy BRICS w globalnej gospodarce	684

Aleksander Surdej: Inwestycje w szkolenia zawodowe w świetle teorii ekonomicznej.....	695
Piotr Szajner: Wpływ zmienności kursu walutowego na międzynarodową konkurencyjność polskiego sektora żywnościowego	706
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: Problem skuteczności i efektywności decyzji menedżerskich w firmie w zakresie formułowania i wdrażania strategii	716
Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polska gospodarka internetowa – stan i perspektywy	729
Monika Utzig: Aktywa finansowe gospodarstw domowych a koniunktura gospodarcza	744
Agnieszka Wałęga: Nierówności dochodowe w kontekście przystąpienia Polski do Unii Europejskiej	754
Grzegorz Wałęga: Wpływ spowolnienia gospodarczego na zadłużenie gospodarstw domowych w Polsce	766
Grażyna Węgrzyn: Formy zatrudnienia pracowników w Unii Europejskiej – aktualne tendencje	778
Barbara Wieliczko: Krajowa pomoc publiczna w UE w okresie obecnego kryzysu.....	790
Artur Wilczyński: Znaczenie kosztów alternatywnych w rachunku ekonomicznym gospodarstw rolnych	802
Renata Wojciechowska: Wieloznaczności językowe współczesnej ekonomii	813
Jarosław Wojciechowski: Ewolucja koncepcji funkcjonowania rynku w społecznej nauce Kościoła Katolickiego.....	823
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: Znaczenie lokalnych grup działania w budowaniu kapitału społecznego na obszarach wiejskich.....	834
Grażyna Wolska: Kodeksy etyczne jako instrument poprawnych relacji między podmiotem gospodarczym a konsumentem.....	844
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Ekonomiczno-społeczne konsekwencje reklamy w segmencie leków OTC	853
Gabriela Wronowska: Oczekiwania pracodawców wobec absolwentów szkół wyższych w Polsce jako przykład bariery wejścia na rynek pracy... ..	861
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Źródła i bariery ciągłości wdrażania innowacji przez polskie przedsiębiorstwa.....	872
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Instytucjonalna struktura rynku pracy w Polsce	884
Małgorzata Zielenkiewicz: Upodabnianie się krajów pod względem poziomu dobrobytu w procesie integracji europejskiej	895
Mariusz Zieliński: Demografia i aktywność zawodowa ludności a poziom bezrobocia w Unii Europejskiej.....	907
Jerzy Żyżyński: Gospodarka jako spójny system strumieni pieniądza a problem racjonalności pakietu fiskalnego.....	917

Summaries

Mieczysław Adamowicz, Paweł Janulewicz: The use of factor analysis for the assessment of socio-economic development on the local scale.....	23
Ewa Badzińska, Jakub Ryfa: The economy of virtual worlds – trend of development	36
Tomasz Bernat: Exogenous determinants of market dominance – Polish Post case	48
Agnieszka Brelik, Marek Tomaszewski: Selected determinants forming innovative partnership of traditional industrial companies with units of Polish Academy of Sciences and universities in north-western Poland.....	61
Agnieszka Bretyn: Selected aspects of quality of life of young consumers in Poland	72
Grzegorz Bywalec: Economic transformation and regional disparity of poverty in India.....	82
Magdalena Cyrek: Determinants of employment in traditional and modern services – regional analysis	94
Sławomir Czech: Is the welfare state’s dispute over values still alive?	107
Sławomir Czetwertyński: Cognitive possibilities of Metcalfe’s law in defining the economic value of communication networks	117
Małgorzata Deszczka, Marek Wąsowicz: Policy and development strategy in the European Union in the conception of economics of sustainable development	128
Karolina Dreła: Untypical employment.....	141
Paweł Drobny: Personalist economics as an attempt at economics reorientation	153
Małgorzata Gajda-Kantorowska: Costs of sovereign default.....	162
Małgorzata Gasz: Bank Union – in search of a new paradigm on the European banking market.....	173
Małgorzata Gawrycka, Anna Szymczak: Change of income framework in capital-labour scheme in Poland, including the sector of national economy	183
Anna Golejewska: Innovations and the way of their measure at the regional level.....	194
Mariusz Grębowiec: Purchasing behavior of consumers on banking service market in the light of research	206
Urszula Grzega: Savings and debt of Polish households.....	217
Jarosław Hermaszewski: Financial situation of a commune vs. local elections. Introduction to the study	227
Elżbieta Jantón-Drozdowska, Maria Majewska: The impact of globalization on a higher specialization level in international exchange of goods ...	239
Tomasz Jasiński, Agnieszka Ścianowska: Banks’ possibilities of influencing macroeconomic growth by the use of neural network systems in the credit risk control	250

Renata Jedlińska: Investment attractiveness of Poland – selected issues	263
Andrzej Jędruchniewicz: Inflation as a target of monetary policy of NBP ...	275
Michał Jurek: Use of duration and convexity analysis in interest rate risk management.....	286
Sławomir Kalinowski: The role of the controlled experiment in the methodology of economy	298
Teresa Kamińska: Economic activity structure of foreign direct investment and financial crisis	310
Renata Karkowska: The impact of macroeconomic and systemic factors on the global liquidity	322
Anna Kasprzak-Czelej: Determinants of economic growth	333
Krzysztof Kil, Radosław Ślusarczyk: The analysis of influence of the ECB interest rates' policy on a stability of bank sectors in selected countries of the eurozone – conclusions from the crisis.....	347
Iwona Kowalska: Development of research in the field of economics of education within the paradigm of interdisciplinarity of science	357
Ryszard Kowalski: The dilemmas of interventionism in times of crisis	369
Jakub Kraciuk: Financial crises in the light of behavioural economics.....	379
Hanna Kruk: Sustainable development in the Baltic Sea Region based on chosen indices in years 2005-2010	390
Kazimierz W. Krupa, Irmína Jeleniewska-Korzela, Wojciech Krupa: Intellectual capital as an accelerator of the new economy (correlation tables, key employees)	400
Anna Krzysztofek: Norms and standards of social responsibility in enterprises	412
Krzysztof Kubiak: Transactions in the flow of knowledge in the light of new institutional economics	422
Paweł Kulpaka: M. Friedman's permanent consumption model and Keynesian consumption functions – empirical verification of selected theories on the example of Czech.....	433
Justyna Łukomska-Szarek, Marta Włóka: The role of management control in management process of local self-government units.....	444
Natalia Mańkowska: Institutional competitiveness – selected methodological issues	456
Joanna Mesjasz, Martyna Michalak: Understanding the engagement by management adepts – a chance or a limitation for contemporary business	468
Jerzy Mieszaniec: Non-technological innovations in the industrial enterprises of mining sector.....	480
Aneta Mikula: Poverty of rural areas in the European Union member states – demography and labor market	491
Grażyna Musialik, Rafał Musialik: Public value and legitimacy	499

Janusz Myszczyzyn: Use of social savings concept in defining the role of railway sector on the economic growth in Germany in the early twentieth century	512
Aleksandra Nacewska-Twardowska: Changes in trade policy of the European Union at the beginning of the twenty-first century	523
Anna Niewiadomska: Extending the period of professional activity of the elderly in Poland	535
Mariusz Nyk: Average salary and the situation on the labour market – case of Łódź Voivodeship	546
Monika Pasternak-Malicka: Reasons form migration of Poles from Subcarpathian Voivodeship in the context of the economic crisis caused by the subpreme crisis	558
Jacek Pera: Construction of a new regulatory architecture in Europe as an element of financial instability risk management – post-crisis solutions. Attempt of assessment and implications for Poland.....	572
Renata Pęciak: Crises in the economy in the interpretation of Jean-Baptiste Say	583
Czesława Pilarska: The contemporary economic crisis and foreign direct investment inflow into Poland	600
Elżbieta Pohulak-Żołędowska: Innovations in science and their financial sources	616
Adriana Politałaj: State aid for subsidizing of employment in Poland and in selected countries of the European Union	627
Marcin Ratajczak: Responsible business in the context of economic benefits gained on the example of agribusiness enterprises.....	637
Magdalena Rękas: Fertility rate in the European Union states and factors influencing the rate – review of selected surveys	652
Włodzimierz Rudny: Solution-based business models.....	662
Krzysztof Rutkiewicz: State aid for Research & Development & Innovation activities of enterprises in the European Union’s competition policy in the period 2004-2010.....	674
Katarzyna Skrzyszewska: Competitiveness of the Baltic Region countries in the context of international rankings	683
Tadeusz Sporek: Evolution and perspectives of BRICS group in the global economy.....	694
Aleksander Surdej: Investments in VET programmes: framework for an economic analysis	705
Piotr Szajner: The impact of exchange rated volatility on the competitiveness of Polish food sector on international markets	715
Stanisław Ślusarczyk, Piotr Ślusarczyk, Radosław Ślusarczyk: The problem of efficacy and effectiveness in the formulating and implementing of strategy decision making process	728

Sylwia Talar, Joanna Kos-Łabędowicz: Polish Internet economy – current state and future perspectives	743
Monika Utzig: Households' financial assets and economic prospect.....	753
Agnieszka Wałęga: Income inequality in the context of accession of Poland to the European Union	765
Grzegorz Wałęga: Impact of economic slowdown on households' debt in Poland	777
Grażyna Węgrzyn: Employment forms in the European Union – current trends.....	789
Barbara Wieliczko: State aid in the European Union in the period of the current crisis.....	801
Artur Wilczyński: The impact of opportunity costs on farms profitability.....	812
Renata Wojciechowska: Linguistic ambiguities of contemporary economics	822
Jarosław Wojciechowski: Evolution of free market concept in social teaching of the Catholic Church.....	833
Agnieszka Wojewódzka-Wiewiórska: The significance of local action groups in formation of social capital in rural areas	843
Grażyna Wolska: Ethical codes as a tool of correct relations between a firm and a consumer	852
Joanna Woźniak-Holecka, Mateusz Grajek, Karolina Sobczyk, Kamila Mazgaj-Krzak, Tomasz Holecki: Marketing of OTC medicines in Poland on the example of television advertising	860
Gabriela Wronowska: Expectations of employers towards graduates of universities in Poland as an example of barriers to enter the labor market	871
Anna Wziętek-Kubiak, Marek Pęczkowski: Sources and barriers of persistence of innovation of Polish manufacturing companies	883
Alfreda Zachorowska, Agnieszka Tylec: Institutional structure of the labor market in Poland	894
Małgorzata Zielenkiewicz: Convergence of the countries in terms of social welfare in the process of European integration	906
Mariusz Zieliński: Demography and economically active population vs. the level of unemployment in the European Union.....	916
Jerzy Żyżyński: Economy as a consistent system of money flows vs. the issue of fiscal pact rationality	931

Gabriela Wronowska

Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

OCZEKIWANIA PRACODAWCÓW WOBEK ABSOLWENTÓW SZKÓŁ WYŻSZYCH W POLSCE JAKO PRZYKŁAD BARIERY WEJŚCIA NA RYNEK PRACY

Streszczenie: W pracy został poruszony temat związany z procesem wejścia na rynek pracy absolwentów szkół wyższych. Analizie zostały poddane bariery utrudniające przebieg tego procesu. Szczegółowo zostały omówione oczekiwania pracodawców w stosunku do umiejętności, jakie powinni posiadać ubiegający się o pracę absolwenci. Wnioski sformułowane na podstawie tej części analizy świadczą o dużych rozbieżnościach występujących w tym obszarze badań. W pracy zebrano również rekomendacje pracodawców odnośnie do funkcjonowania szkolnictwa wyższego, szczególnie w obszarze kształtowania u studentów umiejętności niezbędnych w późniejszej pracy zawodowej.

Słowa kluczowe: absolwent, rynek pracy, kwalifikacje.

1. Wstęp

Proces wchodzenia na rynek pracy absolwentów szkół wyższych jako jeden z obszarów funkcjonowania tego rynku budzi szerokie zainteresowanie wśród badaczy i jest szeroko analizowany w literaturze przedmiotu. Z badań wynika, że proces ten napotyka liczne bariery i jego przebieg nie jest zadowalający zarówno dla absolwentów, jak i dla pracodawców¹. Przyczyn takiego stanu można upatrywać m.in. w wielu obszarach funkcjonowania rynku usług edukacyjnych. W pierwszej kolejności dużą rolę odgrywa mnogość szkół wyższych funkcjonujących na rynku² i w konsekwencji wzrost liczby absolwentów z roku na rok³. Obserwuje się na rynku nadreprezentację absolwentów niektórych kierunków studiów, w tym zwłaszcza humanistycznych,

¹ Pierwsze kroki na rynku pracy. Międzynarodowe badanie studentów i absolwentów. Raport Deloitte i Katedry Rozwoju Kapitału Ludzkiego Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2011.

² Mały Rocznik Statystyczny Polski 2012, GUS, Warszawa 2012.

³ Z. Dach (red.), *Rynek pracy w Polsce. Aspekty ekonomiczno-społeczne*, Wyd. UE w Krakowie, Kraków 2008.

pedagogicznych i ekonomicznych⁴. Znaczne ograniczenia w płynności tego procesu można uzasadnić dużymi oczekiwaniami pracodawców w stosunku do absolwentów szkół wyższych⁵ oraz niewystarczającą współpracą pomiędzy systemem kształcenia na poziomie wyższym a rynkiem pracy. Celem opracowania jest prezentacja i analiza opinii pracodawców i absolwentów na temat procesu wchodzeniem na rynek pracy ludzi młodych z dyplomem uczelni wyższej oraz wskazanie barier, które mogą utrudniać znalezienie pracy przez absolwentów po ukończeniu procesu kształcenia. Poddano analizie oczekiwania pracodawców w stosunku do absolwentów – przyszłych pracowników. Zostały one zestawione z rzeczywistymi umiejętnościami, kwalifikacjami i predyspozycjami absolwentów szkół wyższych. Wnioski formułowane na podstawie tej części analizy świadczą o dużych rozbieżnościach występujących w tym obszarze badań. W pracy wykorzystano badania i raporty tematyczne, dane statystyczne oraz wybrane pozycje literatury przedmiotu.

2. Oczekiwania pracodawców a umiejętności absolwentów szkół wyższych

Zestawienie oczekiwań pracodawców i rzeczywistych umiejętności, jakie posiadają absolwenci szkół wyższych, pozwoli, z większym prawdopodobieństwem, wskazać na realne perspektywy zdobycia satysfakcjonującej pracy dla tej grupy poszukujących zatrudnienia. Oczekiwania pracodawców w stosunku do absolwentów szkół wyższych są różnorodne. Związane jest to ze specyfiką danej branży oraz zależy od stanowiska pracy, które jest do obsadzenia. Generalnie można wskazać na kilka kluczowych cech i predyspozycji, na jakie zwracają uwagę pracodawcy. Są to: doświadczenie, kreatywność i elastyczność, znajomość języków obcych i tzw. kompetencje miękkie. Szczegółowe badania w tym obszarze zostały przeprowadzone przez Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym w marcu 2010 roku. Wynik zostały opublikowane w raporcie pt. „Oczekiwania przedsiębiorców wobec uczelni wyższych”. W badaniu wzięło udział 20 firm reprezentujących przedsiębiorstwa różnej wielkości. W badanym roku zatrudniły one absolwentów szkół wyższych, z tego 38% byli to absolwenci kierunków technicznych, 34% absolwenci po kierunkach ekonomicznych, 17% po kierunkach humanistycznych. Trzy badane podmioty wybrały pracowników tylko wśród absolwentów z doświadczeniem zawodowym, co wskazuje na kierunek prowadzonej polityki zatrudnienia w firmie. Przedsiębiorcy wskazali na określony zestaw cech pożądaných u absolwentów i ocenili ich realizację przez szkoły wyższe. Wytypowane cechy zostały podzielone na cztery szersze kategorie. Pierwsza z nich to wartości osobiste, na które

⁴ Wejście ludzi młodych na rynek pracy w Polsce w 2009, GUS, Warszawa 2010.

⁵ G. Wronowska, *Aktywizacja zawodowa wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Badania ankietowe*, [w:] *Ekonomia*, red. J. Sokołowski, G. Węgrzyn, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.

składają się: szacunek dla innych, uczciwość i etyka osobista, lojalność wobec firmy. Druga kategoria to postawy wobec pracodawcy, w tym: chęć podejmowania zadań w pracy, elastyczność czasowa, gotowość do pracy w nadgodzinach, mobilność osobista, gotowość do podjęcia pracy w różnych lokalizacjach, odpowiedzialność.

Postawy wobec kolegów to trzecia kategoria, w tym, zdaniem przedsiębiorców, istotne to: chęć dzielenia się własną wiedzą i doświadczeniem, otwartość na problemy innych, konkurowanie z innymi pracownikami. Czwarta kategoria to wizerunek, a zwłaszcza: koleżeństwo i towarzyskość, pozytywny wizerunek osobisty, kontynuacja tradycji rodzinnych.

Zestawienie tych cech pod kątem potrzeb przedsiębiorców i realizacji ich przez szkoły wyższe dało obraz rzeczywistego potencjału reprezentowanego przez absolwentów. Wnioski są raczej zaskakujące i mało optymistyczne. Tylko w przypadku koleżeństwa oczekiwania pracodawców pokryły się ze stanem realizacji tej cechy przez szkoły wyższe. Natomiast jeśli chodzi o konkurowanie z innymi, w tym przypadku szkoły wyższe „wyćwiczyły” tę cechę w absolwentach znacznie ponad oczekiwania przedsiębiorców, co nie sprzyja pracy w grupie i nad wspólnymi projektami. Pozostałe cechy nie zostały wypracowane przez szkoły wyższe w sposób zaspokajający potrzeby przedsiębiorców⁶.

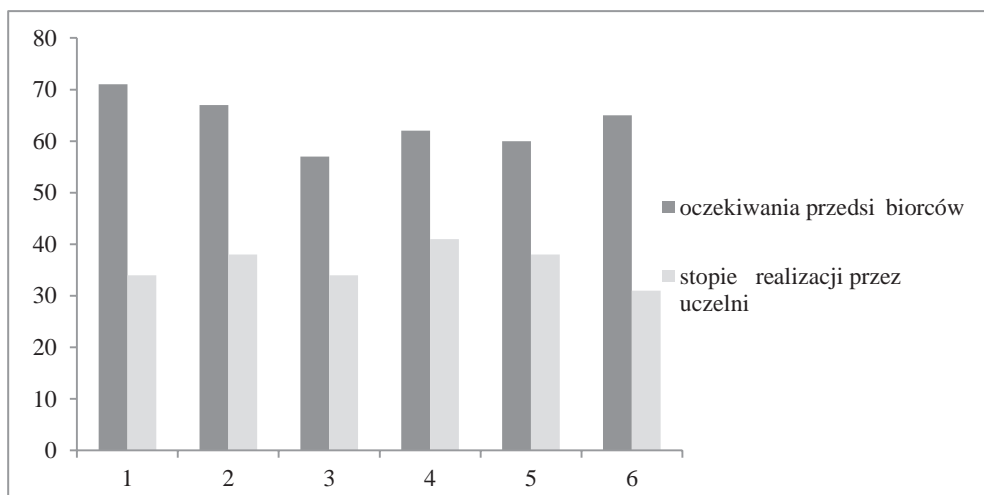
Przedsiębiorcy wskazali również, jakiego typu umiejętności byłyby pożądane u przyszłych pracowników i w jakim stopniu, ich zdaniem, są one wypracowywane przez system szkolnictwa wyższego. Do tych najbardziej pożądanych zaliczyli odpowiednio: umiejętność komunikacji, pracy w zespole, rozwiązywanie problemów, przedsiębiorczość, planowanie i organizację, umiejętność uczenia się oraz umiejętność wdrażania technologii.

W ramach poszczególnych umiejętności przedsiębiorcy wskazali na konkretne działania. W przypadku komunikacji było to: rozumienie (1), zrozumiałe wyjaśnienia i odpowiedzi (2), przejrzyste pisanie (3), czytanie i pamiętanie, co zostało napisane (4), skuteczne negocjowanie i budowanie atmosfery zaufania (5). Wszystkie te czynności są kluczowe w działalności każdego przedsiębiorstwa. Na rysunku 1 zaprezentowano oczekiwania przedsiębiorców w zakresie komunikowania i ich rzeczywisty poziom reprezentowany przez absolwentów.

Na podstawie rys. 1 można stwierdzić, że oczekiwania przedsiębiorców w stosunku do absolwentów z zakresu umiejętności komunikowania znacznie przekraczają posiadane przez nich umiejętności i wymagany jest, zdaniem przedsiębiorców, jeszcze duży zakres prac w tym zakresie, szczególnie poprzez instrukcje ustne lub szkolenia w obszarze negocjacji. Przedsiębiorcy niechętnie akceptują konieczność inwestowania w młodych pracowników zaraz na początku ich zatrudnienia.

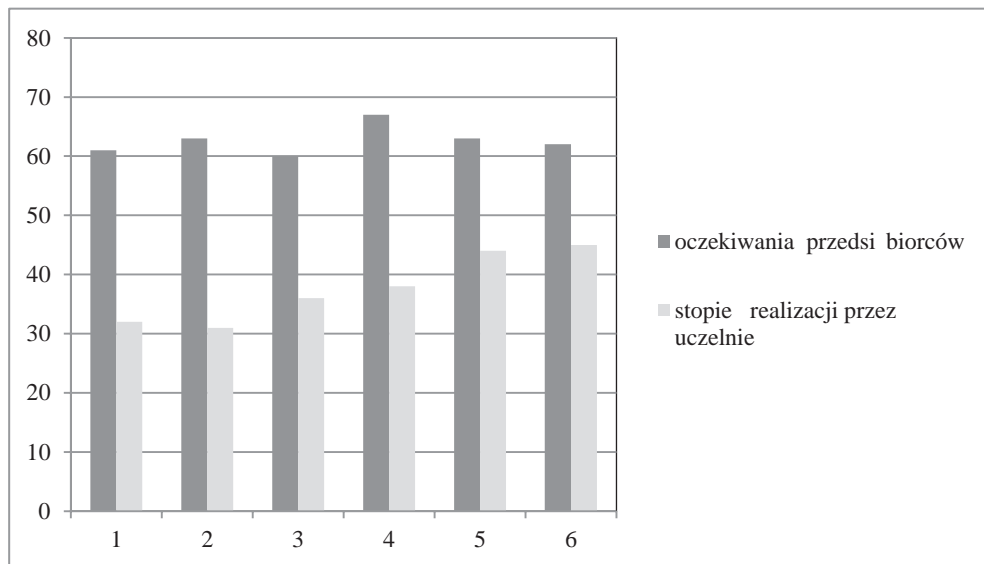
Kolejna umiejętność, na którą zwrócili uwagę przedsiębiorcy, związana jest z pracą w grupie. W jej ramach wyodrębniono konkretne działania i poddane zostały one ocenie. Należą do nich akceptacja i wsparcie dla lidera (1), akceptacja swojej

⁶ Oczekiwanie przedsiębiorców wobec uczelni wyższych. Raport z badań. Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, Warszawa 2010, s. 3.

Rys. 1. Rozbieżności w zakresie umiejętności komunikowania się między oczekiwaniami przedsiębiorców a stopniem ich realizacji przez szkoły wyższe

Źródło: opracowanie na podstawie Raportu z badań. Oczekiwania przedsiębiorców wobec uczelni wyższych, Warszawa 2010, s. 4.

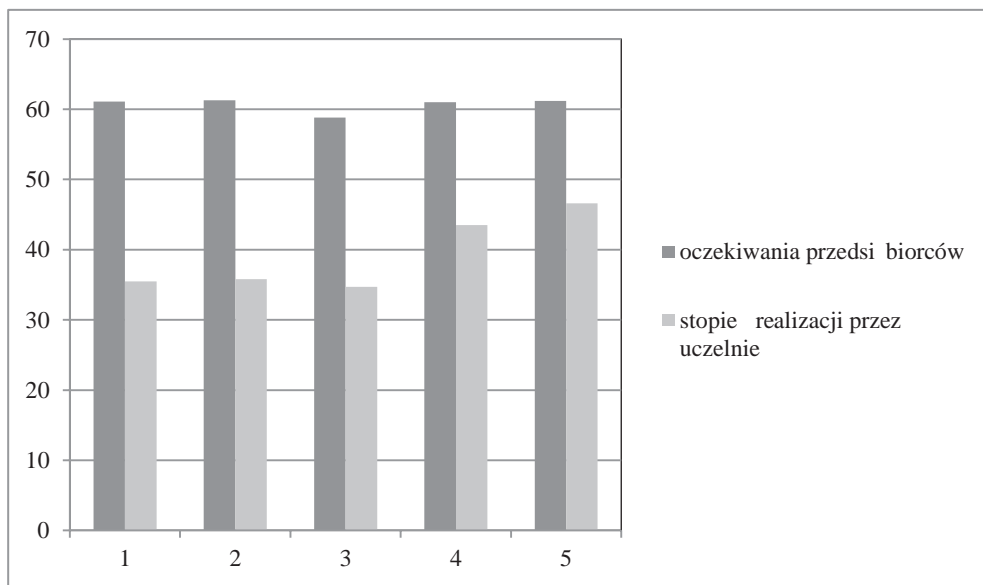
Rys. 2. Rozbieżności w zakresie umiejętności pracy zespołowej między oczekiwaniami przedsiębiorców a stopniem ich realizacji przez szkoły wyższe

Źródło: opracowanie na podstawie Raportu z badań. Oczekiwania przedsiębiorców wobec uczelni wyższych, Warszawa 2010, s. 5.

roli w grupie i relacji w stosunku do innych (2), pomoc i wsparcie dla innych w grupie (3), praca z klientami, kierownikami, kontrolerami (4), współpraca z innymi ludźmi w różnym wieku, różnej płci i z różnych kultur (5), przestawienie się z pracy indywidualnej na grupową (6). Poniżej na rys. 2 zaprezentowano zestawienie, które przybliży analizowane zagadnienie.

W przypadku umiejętności pracy w grupie żadne działanie na zostało opanowane przez absolwentów w czasie procesu kształcenia w sposób satysfakcjonujący pracodawcę. Podstawowa umiejętność niezbędna w pracy zawodowej, podobnie jak umiejętność komunikowania się, wymaga wsparcia ze strony pracodawcy w postaci szkoleń i zajęć praktycznych na danym stanowisku pracy.

Pozostałe umiejętności wskazane przez pracodawców, czyli rozwiązywanie problemów (1), przedsiębiorczość (2), umiejętność planowania i organizacji (3), umiejętność uczenia się (4), umiejętność wdrażania technologii (5), również nie zostały opanowane przez absolwentów w sposób uznany za zadowalający przez pracodawców. Na rysunku 3 znajduje się zbiorcze zestawienie pokazujące średnie wartości z działań z zakresu każdej z umiejętności.

Rys. 3. Rozbieżności w zakresie umiejętności rozwiązywania problemów, przedsiębiorczości, planowania i organizacji, umiejętności uczenia się i wdrażania technologii między oczekiwaniami przedsiębiorców a stopniem ich realizacji przez szkoły wyższe

Źródło: obliczenia i opracowanie na podstawie Raportu z badań. Oczekiwania przedsiębiorców wobec uczelni wyższych, Warszawa 2010, s. 6, 7.

Na podstawie informacji zgromadzonych w raporcie wyłania się obraz dość wymagającego pracodawcy i absolwenta, który w żadnym z analizowanych obszarów

cech i umiejętności nie jest w stanie sprostać pokładanym w nim oczekiwaniom. Przedsiębiorcy dość krytycznie oceniają szkoły wyższe w procesie kształcenia umiejętności u absolwentów. Żaden obszar wymagań wskazany przez pracodawców nie jest realizowany w sposób zapewniający akceptację tej grupy uczestników rynku pracy. Wyraźnie widać skalę niedopasowań pomiędzy rynkiem pracy i szkolnictwem wyższym. Wysokie wymagania pracodawców podyktowane są przez rynek i rzeczywiste warunki prowadzenia działalności gospodarczej. Wydaje się, że nieudolność i małe zaangażowanie uczelni wyższych w zakresie kształcenia praktycznych umiejętności u absolwentów może mieć kilka przyczyn. Jedną z nich może być brak pełnej informacji zwrotnej z rynku pracy, co skutkuje niedostosowaniem programów kształcenia do rzeczywistych potrzeb pracodawców. Istnieje, z jednej strony, nadmiar wysoko wykwalifikowanych kadr stwarzający możliwość szerokiego i zróżnicowanego wyboru dla pracodawców, a z drugiej strony, okazuje się, że potencjalni kandydaci są postrzegani jako osoby wymagające dalszych nakładów finansowych i dodatkowych szkoleń. Z tego powodu może wynikać niechęć pracodawców do zatrudniania osób tuż po studiach. Ma to swoje źródło między innymi w obniżającej się jakości kształcenia na poziomie wyższym i jego niedostosowaniu do wymogów rynku pracy. Oczekiwania pracodawców w stosunku do kandydatów się zmieniają. Poszukują oni najczęściej absolwentów politechnik i nauk przyrodniczych oraz wykwalifikowanych robotników. Natomiast brak jest zainteresowania humanistami, ekonomistami, którzy nie posiadają wyróżniających ich kwalifikacji. Zazwyczaj pracodawcy wymagają co najmniej rocznego doświadczenia w zawodzie i oczekują, że pracownik wdroży się do pracy bez dodatkowych szkoleń. Koszty zatrudnienia są wysokie i to powoduje niechęć pracodawców do inwestowania w szkolenia dla młodych pracowników⁷. Zdaniem studentów i absolwentów pracodawcy mają wysokie wymagania, a w zamian oferują niewiele – niskie płace i mało korzystne umowy terminowe. Pracodawcy zwracają uwagę na dużą mobilność absolwentów szkół wyższych. Dobrzy studenci szukają pracy nie tylko na lokalnym rynku pracy, ale również bardzo często wyjeżdżają za granicę, zachęceni możliwością zdobywania doświadczenia i podjęcia pracy w innych kulturach i strefach językowych.

W ramach cytowanego badania zebrano rekomendacje dla instytucji szkolnictwa wyższego przedstawione przez pracodawców. Stanowią one niezwykle istotną informację z punktu widzenia rozwoju i przekształceń całego systemu szkolnictwa wyższego. Te rekomendacje zostały zebrane i zaprezentowane poniżej zgodnie z rankingiem ważności według przedsiębiorców.

1. Instytucje szkolnictwa wyższego powinny zaświadczyć nie tylko o poziomie wiedzy merytorycznej, ale także o poziomie umiejętności nabytych przez absolwentów.

2. Każda instytucja szkolnictwa wyższego powinna:

⁷ Opracowanie na podstawie wypowiedzi M. Zakrzewskiej, eksperta PKPP Lewiatan, www.rzeczpospolita.pl, stan na 24.10.2012.

- wskazać, jakiego rodzaju umiejętności i na jakim poziomie można nabyć w trakcie realizacji programu kształcenia;
- konsultować swoje programy z instytucjami biznesu;
- być bardziej aktywna i reagować na potrzeby zgłaszane przez przedsiębiorstwa;
- przeprowadzać testy kompetencji pozwalające na porównanie efektywności w osiągnięciu określonego poziomu kompetencji;
- konfrontować z przedstawicielami biznesu szczegółowy zakres kształcenia umiejętności i wiedzy w poszczególnych dziedzinach;
- wyznaczyć minimalny poziom umiejętności w ramach obowiązków statutowych;
- zwracać uwagę na komercyjne zastosowanie szkolonych przez nich kompetencji;
- kontynuować kształcenie w zakresie czytania i myślenia matematycznego, aby osiągnąć wyższy poziom;
- włączyć związki przedsiębiorców do swych rad wydziałowych.

3. Przedsiębiorstwa powinny mieć możliwość wpływania na programy edukacyjne⁸.

Pracodawcy zwracają również uwagę na konieczność zwiększenia liczby godzin praktyk studenckich i wdrożenie programów promujących najlepszych studentów w znalezieniu pracy. Przede wszystkim kładą oni nacisk na zwiększenie i zacieśnienie kontaktów sfery biznesu i uczelni wyższych, upatrując w tym impulsów do korzystnych zmian w kierunku sprawnie funkcjonującego mechanizmu rynku pracy na poziomie absorpcji absolwentów uczelni wyższych przez przedsiębiorstwa oferujące im zatrudnienie⁹. Można stwierdzić, że współpraca na linii szkolnictwo wyższe-otoczenie biznesowe jest w dużym stopniu niewystarczające, natomiast należy podkreślić, że ten sposób komunikowania absolwentów z pracodawcami jest ważnym narzędziem sprawnie funkcjonującego rynku pracy.

3. Bariery w poszukiwaniu i podjęciu zatrudnienia przez absolwentów

Absolwenci, którzy stali się uczestnikami rynku pracy poprzez poszukiwania zatrudnienia i podjęcie pracy, zgodni są, co do tego, że szkoły wyższe nie przygotowują

⁸ Podano za Raport z badań. Oczekiwania przedsiębiorców wobec uczelni wyższych, Warszawa 2010, s. 11 i 12.

⁹ Przykładem takiej inicjatywy może być spotkanie, jakie odbyło się we wrześniu 2012 roku w Myczkowcach pomiędzy Radą Ekspertów pt. „Doskonalenie procesu kształcenia na kierunkach ekonomia a wyzwania rynku pracy”. W spotkaniu wzięli udział przedstawiciele nauki, służb zatrudnienia i pracodawców. Spotkanie pozwoliło, ze znacznie większą ilością informacji, przystąpić do dostosowywania programu nauczania ekonomii do wymagań rynku pracy zgodnie z ustawowymi wymogami związanymi z wprowadzaniem Krajowych Ram Kwalifikacji. Informacja z Podkarpackiego Obserwatorium Rynku Pracy, www.porp.wup-rzeszow.pl na dzień 27.10.2012.

absolwentów do przyszłych obowiązków zawodowych. Źle i bardzo źle rolę uczelni wyższych w tym procesie ocenia ponad 56,4% ankietowanych. Na pytanie o to, czy szkoły wyższe przygotowują absolwentów do procesu poszukiwania pracy, negatywnie odpowiedziało 79,3% pytanych osób¹⁰. Niedostatki w tym zakresie mogą wynikać z przyczyn: mentalnych, programowych, wieloletnich zaszczości, skostniałego systemu szkolnictwa utrwalanego przez lata, finansowych, braku skutecznej polityki w sektorze szkolnictwa, która dostrzegałaby potrzeby rynku pracy, oraz niedostatecznego programu praktyk studenckich. Poszerzone badania nad tym zagadnieniem wyłoniły również inne przyczyny niedopasowania systemu szkolnictwa wyższego do potrzeb dynamicznie zmieniającego się rynku pracy. Na tej podstawie można wskazać bariery w poszukiwaniu i podjęciu zatrudnienia przez młodych ludzi. Istniejące bariery można przypisać poszczególnym uczestnikom rynku pracy – te wynikające ze strony pracodawcy oraz te istniejące po stronie poszukujących zatrudnienia. Istnieje również obszar utrudnień wspólny dla obu stron rynku.

Na pierwszy plan wysuwa się bariera związana z dość dużymi oczekiwaniami pracodawców w stosunku do umiejętności, jakimi powinni legitymować się absolwenci szkół wyższych. Mimo że liczba osób z dyplomem ukończenia studiów wyższych ciągle rośnie, nie idzie za tym zwiększenie poziomu umiejętności użytecznych z punktu widzenia pracodawcy. Kolejna bariera związana jest z dużymi oczekiwaniami przyszłych pracowników¹¹. Dotyczą one warunków w przyszłej pracy, ogólnej sytuacji na rynku oraz nastawienia do pracy. Reprezentanci młodego pokolenia cenią sobie czas wolny i możliwość zdobywania nowych umiejętności. Praca nie stanowi dla nich wyłącznie źródła dochodów i nie są skłonni poświęcać swojego czasu na zajęcia nieprzynoszące im satysfakcji¹². Po stronie pracodawcy można wskazać na dyskryminujące praktyki pracodawców wobec młodych ludzi. Są oni w pewien sposób karani za nieposiadanie doświadczenia niższym wynagrodzeniem i gorszymi warunkami pracy¹³. Traktowanie absolwentów jak pracowników drugiej kategorii ma również przejaw w niechęci do inwestowania w ich rozwój, głównie z powodu tymczasowego charakteru ich zatrudnienia. Kolejna bariera w znalezieniu zatrudnienia związana jest z powolnym przyrostem miejsc pracy, wynikającym z ogólnej sytuacji w gospodarce. We wspólnym obszarze można wskazać na bariery związane z procesem poszukiwania pracy. Dotyczą one źle działających systemów rozpoznawania kompetencji, przepływu informacji w obrębie rynku i między zainteresowanymi podmiotami. Konsekwencją tego są błędne decyzje przy wyborze zatrudnienia i nieoptymalna alokacja kapitału ludzkiego na rynku. W konsekwencji

¹⁰ Opracowano na podstawie Pierwsze kroki na rynku pracy. Ogólnopolskie badanie studentów i absolwentów. Raport Deloitte i Katedry Rozwoju Kapitału Ludzkiego, SGH, Warszawa 2010.

¹¹ G. Wronowska, *Ewolucja postaw studentów wobec podejmowania pracy w czasie studiowania. Praca w czasie studiów – konieczność czy wybór?*, [w:] *Kształcenie a jakość kapitału ludzkiego na rynku pracy*, red. W. Jarecki, Wyd. volumina.pl Daniel Krzanowski, Szczecin 2012, s. 69.

¹² Młodzi 2011, K. Szafranec, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011, s. 11.

¹³ Global Employment Trends for Youth, ILO Report 2010, s. 55.

nasila się proces deprecjacji tego kapitału nagromadzonego w ludziach. Poważne bariery w zatrudnieniu pojawiają się również w sytuacji, gdy młodzi ludzie chcą podjąć pracę w własnej firmie. Wydawałoby się, że samozatrudnienie to jeden z łatwiejszych sposobów rozpoczęcia aktywności na rynku pracy. Niestety dla większości całkowicie niedostępny z powodu trudności w dostępie do kapitału finansowego, fizycznego i społecznego. Młodzi ludzie nie są przygotowani koncepcyjnie, nie posiadają zaplecza materialnego, a bez własnych dochodów nie są wiarygodnymi klientami dla banków. Występowanie wszystkich powyżej wymienionych barier nie daje optymistycznych przesłanek co do możliwości znalezienia zatrudnienia zgodnego z wyuczonym zawodem i oczekiwaniami poszukujących pracy. W sytuacji gdy zniechęceni młodzi ludzie nie znajdują tego, czego szukają, decydują się na to, co jest dostępne na rynku. Zazwyczaj jest to praca poniżej posiadanych kwalifikacji, gdzie nie wykorzystują wszystkich posiadanych umiejętności, w tym np. znajomości języka obcego. Gros umów zawieranych przez absolwentów to umowy czasowe lub praca bez żadnej umowy. Takie praktyki wzmocniają funkcjonowanie „szarej strefy” gospodarki. Z danych wynika, że w Polsce ok. 70% młodych ludzi pracuje na umowy czasowe¹⁴. W Europie większy odsetek jest tylko w Słowenii. Średnia wieku rozpoczęcia pracy w Polsce to 22 lata, podczas gdy w Europie 20 lat. Różnica ta świadczy m.in. o opóźnieniu w zdobywaniu doświadczenia przez młodych pracowników. Wynika ona z warunków na rynku pracy oraz długości poszukiwania zatrudnienia. W celu polepszenia sytuacji absolwentów na rynku pracy i stworzenia im możliwości szybkiego znalezienia zatrudnienia niezbędny jest szeroko prowadzony dialog biznesu i nauki. Szkoły wyższe od 2011 roku zostały zobligowane do dokonywania skutecznej diagnozy i badania rynku pracy. W wyniku reformy szkolnictwa wyższego weszła w życie tzw. Karta Praw Studenta. Jest to zbiór zasad chroniących interesy studenta. Wśród nich dwie związane są z wchodzeniem studentów i absolwentów na rynek pracy. Zgodnie z jedną z nich każda uczelnia prowadzi obowiązkowy monitoring losów zawodowych studentów w celu dostosowania programów do potrzeb rynku pracy. Monitoring losów zawodowych absolwentów to cenne źródło informacji dla szkół wyższych, które mogą zmodyfikować swoją ofertę edukacyjną, aby w przyszłości zwiększyć szanse absolwentów na znalezienie dobrej pracy. Monitoring jest również pożyteczną informacją dla przyszłych studentów przy wyborze szkoły i kierunku kształcenia. Druga ze wspomnianych zasad związana jest z funkcjonowaniem instytucji rzecznika praw absolwenta. Działa ona na rzecz szybkiego wejścia absolwentów na rynek pracy. Jego zadanie to monitorowanie losów absolwentów i rekomendowanie takich rozwiązań prawnych, które pozwolą im lepiej odnaleźć się na rynku pracy. Sprawdza m.in., czy programy studiów dobrze przygotowują do wykonywania konkretnych zawodów. Jest to instytucja nastawiona na współpracę z absolwentami i na rozwiązywanie problemów związanych z ich

¹⁴ *Praca nierejestrowana w Polsce. Informacje i opracowania statystyczne*, GUS, Warszawa 2011.

wchodzenia na rynek pracy¹⁵. Studenci również mogą korzystać z pomocy instytucji funkcjonujących na uczelni wyższej. Na każdej funkcjonują tzw. biura kariery, które zajmują się pomocą dla studentów przez udostępnianie posiadanej bazy z ofertami pracy oraz zapewnienie odpowiednich szkoleń. Śledzą losy absolwentów i zbierają ich opinie na temat programu studiów, organizują targi pracy, warsztaty, np. na temat sposobów i metod poszukiwania pracy oraz spotkania z pracodawcami. Zdaniem absolwentów rzeczywista pomoc pochodząca z w.w. instytucji jest jak na istniejące potrzeby zdecydowanie niewystarczająca.

4. Podsumowanie

Na podstawie powyższej analizy można powiedzieć, że proces wejścia na rynek pracy absolwentów szkół wyższych jest utrudniony poprzez istnienie barier wynikających z niedoskonałości funkcjonowania rynku usług edukacyjnych i rynku pracy. Wśród zdiagnozowanych barier znajdują się również wysokie oczekiwania pracodawców wobec postaw, cech i umiejętności, jakie powinni posiadać absolwenci ubiegający się o pracę. Wnioski formułowane na podstawie tej analizy świadczą o dużych rozbieżnościach występujących w tym obszarze badań. Obecnie znalezienie pracy po ukończeniu studiów jest procesem długotrwałym i trudnym. Rynek pracy nie jest w stanie zagospodarować wzrastającą co roku liczbę absolwentów szkół wyższych, zgodnie z posiadanymi przez nich kwalifikacjami i umiejętnościami. W celu poprawy sytuacji niezbędne wydają się w tym zakresie długookresowe rozwiązania instytucjonalne w obszarze szkolnictwa wyższego i rynku pracy.

Literatura

Dach Z. (red.), *Rynek pracy w Polsce. Aspekty ekonomiczno-społeczne*, Wyd. UE w Krakowie, Kraków, 2008.

Global Employment Trends for Youth, ILO Report 2010.

Karta Praw Studenta, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, www.nauka.gov.pl, stan na 15.10.2012.

Mały Rocznik Statystyczny Polski 2012, GUS, Warszawa 2012.

Oczekiwania przedsiębiorców wobec uczelni wyższych. Raport z badań, Instytut Badań nad Demokracją i Przedsiębiorstwem Prywatnym, Warszawa 2010.

Pierwsze kroki na rynku pracy. Międzynarodowe badanie studentów i absolwentów, Raport Deloitte i Katedry Rozwoju Kapitału Ludzkiego Szkoły Głównej Handlowej w Warszawie, Warszawa 2011.

Pierwsze kroki na rynku pracy. Ogólnopolskie badanie studentów i absolwentów, Raport Deloitte i Katedry Rozwoju Kapitału Ludzkiego SGH, Warszawa 2010.

Praca nierejestrowana w Polsce. Informacje i opracowania statystyczne, GUS, Warszawa 2011.

¹⁵ Karta Praw Studenta wprowadzona reformą szkolnictwa wyższego, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, www.nauka.gov.pl, stan na 15.10.2012.

Szafranec K. (red.), *Młodzi 2011*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa 2011.

Wejście ludzi młodych na rynek pracy w Polsce w 2009, GUS, Warszawa 2010.

Wronowska G., *Aktywizacja zawodowa wśród studentów Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie. Badania ankietowe*, [w:] *Ekonomia*, red. J. Sokołowski, G. Węgrzyn, Wyd. Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2011.

Wronowska G., *Ewolucja postaw studentów wobec podejmowania pracy w czasie studiowania. Praca w czasie studiów – konieczność czy wybór?*, [w:] *Kształcenie a jakość kapitału ludzkiego na rynku pracy*, red. W. Jarecki, wyd.volumina.pl, Daniel Krzanowski, Szczecin 2012.

EXPECTATIONS OF EMPLOYERS TOWARDS GRADUATES OF UNIVERSITIES IN POLAND AS AN EXAMPLE OF BARRIERS TO ENTER THE LABOR MARKET

Summary: The work discusses the problem of entering the labor market by graduates of universities. The barriers hindering this process were analyzed. The paper discusses in detail the expectations of employers in relation to the skills that graduates applying for the job should have. Conclusions made on the basis of this part of the analysis prove large discrepancies occurring in this area of research. The study also presents recommendations of employers towards the functioning of higher education, especially in the development of students' skills in their future professional life.

Keywords: graduate, labor market, qualifications.